
3 1761 06632860 0

NS OG FRIHERRENS KOMEDIE.

DRAMATISK SATIRE FRA CHRISTIAN V.'s TID.

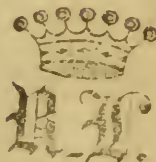
UDGIVET

AF

S. BIRKET SMITH.

ANDEN UDGAVE.

KJØBENHAVN.

RLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1874.

GREVENS OG FRIHERRENS KOMEDIE.

EN DRAMATISK SATIRE FRA CHRISTIAN V.'s TID.

UDGIVET AF

S. BIRKET SMITH.

ANDEN UDGAVE

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL).

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1874.

Forord til 2den Udgave.

Da jeg første Gang udgav „Grevens og Friherrens Komedie“ (1871), lod jeg kun trykke et meget begrænset Antal Exemplarer, som ikke engang kom i Boghandelen. Grunden hertil var, at den Text, jeg formaaede at give af Stykket med de for Haanden værende Hjælpemidler, ikke i et og alt tilfredsstillede mig. Paa de allerfleste Punkter kunde der vel ingen Tvivl finde Sted, men nogle Enkeltheder trængte dog til at bekræftes ved bedre Haandskrifter end dem, der stode til min Raadighed. Det var mit Haab, at min Udgave skulde bidrage til at bringe saadanne Haandskrifter for Lyset. Dette er nu vel ikke sket, men jeg har dog ikke heri fundet tilstrækkelig Grund til længere at forholde det større Publikum Kjendskabet til et Arbejde, som i mere end én Henseende synes mig at have Krav paa Opmærksomhed. I det hele slutter den nye Udgave sig nær til den første. Dog har jeg ikke blot — støttende mig til et fornyet Gjennemsyn af Haandskrifterne — foretaget en og anden Forandring i selve Stykkets Text, men har ogsaa paa et Par Steder udvidet Indledningen noget. At denne sidste dog har beholdt den skitseagtige Form, som den havde fra først af, hænger sammen med, at jeg endnu ikke betragter denne Udgave som endeligt afsluttende.

Det tør antages bekjendt, at Christian V. Aaret efter sin Tronbestigelse oprettede en ny højere Adel — Grevernes og Friherrernes —, som han benaadede med mange og store Særrettigheder, ligesom ogsaa, at dette Skridt vakte en ganske overordentlig Misfornøjelse hos den større Del af Landets gamle Familier. Sagen var, at jo mere hine enkelte udkaarne hævedes frem, desto mere maatte naturligvis Adelsstanden som saadan træde i Baggrunden, og hertil kom, at der for Medlemmerne af de gamle Ætter kun var ringe Udsigt til at blive delagtig i Værdigheder, hvortil hverken en lang Anerække eller personlig Fortjeneste, men kun Enevoldskongens Gunst i Forening med store Pengemidler gav Adgang. Hvor heftig den Uvilje var, hvormed Adelen i Almindelighed betragtede baade Oprettelsen af den saakaldte „Herrestand“ og de Mænd, som optoges i samme, derom have vi et Vidnesbyrd i den bidende dramatiske Satire, som hin Tid har efterladt os under Navn af „*Grevens og Friherrens Komedie*“ *). For Forfatteren af dette mærkelige Arbejde stiller det sig som

*) Den bærer forøvrigt ogsaa andre Navne i Haandskrifterne, saasom: „*Herrestandskomedie*“, „*Peders og Mettes Historie*“ osv., men jeg foretrækker det ovenfor anførte Navn, som ogsaa er det, hvorunder den tidligere har været trykt (i Suhm's Nye Samlinger 2 Bd. S. 49—78).

en Kjendsgjerning, at en Greve eller Baron i bedste Tilfælde maa være en topmaalt Nar, medens der dog heller ikke er noget til Hinder for, at en ligefrem Skurk kan have gjemt sig mellem hine Samfundets Glimmerblomster. Det er ud fra denne Opfattelse, at han skildrer de Personer, der i Stykket fremtræde som Repræsentanter for Herrestanden, og selve Skildringen er i det enkelte gjennemført med en saa skaanselløs Spot og tillige dog med saa megen Vittighed og ægte komisk Kraft, at man faar et tydeligt Indtryk af, hvilken Virkning den maa have gjort paa Samtiden, og fremfor alt da paa dem, mod hvem den nærmest var rettet. Naar Forfatteren har givet sit Arbejde dramatisk Form, har han naturligvis gjort dette med fuld Bevidsthed om, hvor meget dets Satire herved vilde vinde i Liv og Anskuelighed. Men iøvrigt har Fyldestgjørelsen af Skuespilformens strængere Krav aabenbart ikke ligget ham synderlig paa Sinde, hvad man saa meget lettere forstaar, da hans Arbejde hverken var bestemt til at opføres eller endog blot til at trykkes. Stykket er da ogsaa i dramatisk Henseende nærmest at betragte som en let henkastet Skitse. Handlingen er højst ubetydelig, først i 4de Akt gives der Udsigt til noget, der ligner en Forvikling, og Opløsningen er rent farceagtig. I hvilken Grad det satiriske Formaal har været Forfatteren det overvejende, derom vidner det blandt andet, at skjønt han i det hele maa siges at lægge særlig Vægt paa Karakterskildringen, tager han det dog ikke saa nøje med en enkelt Gang at bryde dennes Objektivitet, naar han blot derved kan opnaa at komme Gjenstanden for sin Uvilje saa meget nærmere paa Livet. Jeg skal i saa Henseende især henvise til 4de Akts 2den Scene, hvor han lader Baronen fortælle sit Levnedsløb.

Som det imidlertid af og til hænder med literære Frembringelser, at hvad der ved første Øjekast kunde synes det mindre væsentlige ved dem, til syvende og sidst dog bliver det, der bestemmer deres Plads i Literaturhistorien, saaledes ogsaa i nærværende Tilfælde. Saa ringe Fordring „Grevens og Friherrens Komedie" selv gjør paa at bedømmes som Skuespil, er det dog efter min Overbevisning netop fra et dramatisk Synspunkt betragtet, at dette Arbejde vinder sin største Betydning. Det maa i saa Henseende fornemlig fremhæves, at Stykket ved hele sin kunstneriske Habitus betegner sig selv som tilhørende en Kunstretning, der er ganske forskjellig fra den, som hidtil udelukkende havde været repræsenteret i vor Skuespildigtning, medens det omvendt netop er den samme, som senere ved Holberg fik en saa rig og mærkelig Udvikling her hjemme. Med andre Ord: medens man hidtil har antaget, at det først er ved den Holbergske Komedie at Renaissancens, og navnlig da den franske Renaissances, Kunstanskuelse paa det dramatiske Omraade afløser den fra Middelalderen nedarvede Overlevering, som væsentlig ligger til Grund for hele den saa kaldte „Skolekomedie", have vi i „Grevens og Friherrens Komedie" et Exempel paa et dramatisk Arbejde, som med alle sine Ufuldkommenheder i Hovedsagen frembyder ganske den samme Kunstkarakter som den Holbergske Lystspildigtning, og det paa en Tid, som ligger 40 til 50 Aar forud for dennes Fremkomst *).

Denne Kjendsgjerning er det vigtigt at fastholde af

---

*) Denne Stykkets Betydning som Forløber for den Holbergske Komedie har jeg allerede udhævet i den af mig udgivne „*Ludus de S. Kanuto duce*". 1868. Indledn. S. X Anm.

mere end én Grund. For det første, fordi den er af Betydning i og for sig selv. Thi der er her Tale om mere end noget blot udvortes. Den nye Kunst vil sige nye Opgaver, en ny Maade at se paa, en ny Maade at give det sete Udtryk paa. Det er først med den at det *individuelle* Menneske i dets ejendommelige Naturbestemthed, med dets særlige Sjælerørelser, Formaal og Stilling til sin Tid og sine Omgivelser, principmæssigt bliver Fremstillingens baade Udgangspunkt og Gjenstand, og at den *umiddelbart anskuelige* Udfoldelse i Ord og Handling af det sjælelige Indre bliver Grundlaget for Fremstillingens Maade. Hvad der videre kommer til i Skikkelse af planmæssig Gruppering af Stoffet og Førelse af Handlingen, er af underordnet Betydning lige over for hint, hvorved den nye Kunst betegner sig selv som en Gjenfindelse af Dramaets Princip.

Men desuden er hin Kjendsgjerning af Betydning med Hensyn til Holberg og særlig betragtet i Forhold til en Paastand, som man i de senere Aar temmelig jævnlig har set fremsætte, og ikke mindst skarpt fra norsk Side, den nemlig, at Holberg, idet han fuldbyrdede sin literære Gjerning, ikke „sluttede sig til en i den danske Literatur begyndt Retning“ eller „fortsatte en for denne ejendommelig Udvikling“ eller overhovedet „bragte Spirer til Modenhed, der inden hans Tid vare komne til Syne i Danmarks Aandsliv“, men tværtimod kun mægtede at blive hvad han blev, ved paa alle Punkter at bryde med den Kultur, som gav hans danske Samtid dens Præg *).

---

*) Citaterne ere af Ugebladet „Vort Land“ for 15de September 1867. Siden første Udgave af nærvær. Skrift udkom, og til Dels vistnok som en Følge af den kraftige Protest, der her nede fra nedlagdes mod

Saa betydelig en Mand Holberg var — og ingen skal findes villigere end jeg til at anerkjende baade hans komiske Geni og hvad vort Aandsliv i det hele skylder

de „norske Erobringer“ (jvfr. „Fædrelandet“ for 27/9 1871 og den dertil knyttede Diskussion), er der vel fra norsk Side fremkommet enkelte Udtalelser, som gaa i noget anden Retning end de ovenfor citerede Ytringer, men adskilligt tyder dog paa, at disse endnu bestandig udtrykke en ikke ganske ringe Del af det norske Publikums Anskuelse. — Jeg benytter Lejligheden til at sige et Par Ord om én „norsk Erobring“, som mærkelig nok ikke kom paa Tale sammen med de andre. Jeg mener den, som har givet sig Vidnesbyrd ved Opfindelsen af Udtrykket „dansk-norsk Fællesliteratur“ som Betegnelse for den danske Literatur. Hint Udtryk er lige saa uhjemlet, som hvis man f. Ex. vilde tale om den dansk-jydske eller dansk-fynske Fællesliteratur. Thi skjønt Norge ikke *statsretlig* var en Provins af Danmark, var dets Deltagelse i den danske Literatur ikke i noget væsentligt Punkt at betragte anderledes end de virkelige danske Provinsers. De svage Spor af en vis aandelig Særegenhed, som af og til kom til Syne i norske Forfatteres danske Skrifter, bleve aldrig et fuldt og rundt Udtryk for en selvstændig Nationalitet, og det af den simple Grund, at de Mænd, som *optraadte i Literaturen,* væsentlig havde deres aandelige Rod i den danske Dannelse. Men selv om man vil lægge Vægt paa, at det norske Folk som saadant dog var en særegen Nationalitet, hvor mange Holstenere, Islændere o. a. ere saa ikke optraadte i den danske Literatur, uden at det derfor kunde falde nogen ind at betegne denne som en dansk-holstensk eller dansk-islandsk Fællesliteratur. Man vil maaske svare, at ingen af de andre Nationaliteter har haft en saa indgribende Betydning for den danske Aandsudvikling som Nordmændene. Men dette er en Skjønssag, og desuden i og for sig ikke afgjørende. Der er ingen Mand, der har haft større Betydning for

ham —, saa stor var han dog ikke, at han ganske skulde have kunnet undgaa at støtte sig til den Dannelse, i hvilken han selv var opvoxet, og i Virkeligheden er da og-

Aandslivet og Historien i et Land, som han ikke selv tilhørte ved Fødselen, end J. J. Rousseau har haft for Frankrig; og ogsaa efter hans Tid have de fransk-schweizerske Forfattere spillet en vis Rolle i den franske Kultur, som de i sig selv danne en temmelig udpræget Gruppe. Men derfor tilhøre Molière, Voltaire og Lamartine dog ikke en „fransk-schweizersk Fællesliteratur". — (Udtrykket „fransk-schweizersk *Literatur*" vilde kun med en vis Ret kunne bruges om selve disse i Schweiz fødte Forfatteres franske Skrifter, og paa samme Maade vilde „dansk-norsk *Literatur*" kunne bruges om norskfødte Forfatteres paa dansk skrevne Arbejder.) — Det sikreste Middel til Afgjørelsen af den aandelige Ejendomsret i den nævnte Henseende er *Sproget*, fordi det baade er Dannelsens Betingelse og Produkt; og ligesom den Kjendsgjerning, at Nordmændene opgave deres eget Sprog for at antage det danske, var et Vidnesbyrd om, at deres Dannelse ogsaa væsentlig blev dansk, saaledes have de næppe under hele deres Arbejden i den danske Literatur tilført Sproget et eneste *specifikt norsk* Element af blivende Betydning, end sige da, at der skulde være Tale om en Opgaaen af det danske og det norske Sprog i en fælles højere Enhed. Sproget var altid og udelukkende dansk, og derfor var Literaturen det ogsaa †). Denne uheldige Omstændighed med Sproget generer naturligvis Nord-

†) Det viser sig da ogsaa, at Fremvæxten af en virkelig national norsk Literatur i vor Tid gaar Haand i Haand med en stedse stigende Gjenoptagelse af de nationale Sprogelementer. Dette, at Folkeslag med et kraftigt nationalt Liv have (eller udvikle) deres særlige Sprog, er i den Grad det ene naturlige, at der end ikke kan være Tvivl om, at jo mere f. Ex. Amerikanerne udvikle sig til at blive en fra den engelske væsentlig forskjellig Nationalitet, ville de ogsaa — og de ere ret godt paa Veje dertil — faa et fra det engelske væsentlig forskjelligt Sprog.

saa hin Paastand. som gaar ud herpaa, saa falsk som det vel er muligt. Sandheden er meget snarere lige det modsatte, og i hvert Fald er det sikkert nok, at der

---

mændene i høj Grad, og det viser sig ikke mindst ved de fortvivlede Forsøg, der lejlighedsvis ere gjorte for at faa den saa vidt muligt bortforklaret. Aller behageligst vilde det jo være, om det ved et dristigt Træk kunde lykkes at faa Folk til at tro, at det kun er i Følge en Begrebsforvirring, at man hidtil har talt om et dansk Sprog, idet dette Sprog egentlig var norsk, og skjønt den Dristighed, der udfordredes hertil, selv kun synes at kunne være Vanvidets, er dog Vovestykket gjort mere end én Gang, og uden Tvivl ogsaa til mere end et snævrere Publikums Tilfredshed. Selv i forholdsvis mere moderate Skrifter som O. Skavlan's Holberg kan man (S. 134) finde et Forsøg paa om ikke logisk at begrunde, saa dog historisk at forsvare Benævnelsen „norsk Sprog" for dansk Sprog, idet der siges, at skjønt Sproget var dansk, begyndte man i Norge tidlig „at kalde Skriftsproget norsk, en Talebrug, som først Grundloven af 1814 gjorde til hævdet Statsskik." I Sandhed, hvis den Slags Spørgsmaal kunde afgjøres ved en Grundlov, maa man undre sig meget over, at Nordmændene ikke af og til have givet den af 1814 en Afløser. Men i sin mest groteske Skikkelse træder dog baade Paastanden og Begrundelsen frem i det berygtede Referat af Prof. L. Dietrichson's Forelæsninger i Bergen („Bergensposten" 3/9 1871). Det hedder her: „Dette Sprog blev norsk, da Holberg og Wessel, da Friman og Fasting skrev deri"; thi „Sproget bliver et Folks Ejendom, naar det deri har udtalt sin evige Tilværelse (!), naar Sproget er blevet Udtryk for dets Aandsliv: dets Literatursprog." Jeg vil ikke engang opholde mig ved det netop grundfalske i den Anskuelse, at det norske Folk gjennem de i den danske Literatur virkende Forfattere udtrykte sin „evige Tilværelse" eller sit (ɔ: det national-norske) Aandsliv; var dette sket, havde

rundt om i vor Literatur og Kultur fandtes talrige Spirer og Begyndelser, som i Holbergs Virksomhed fik deres naturlige Fortsættelse og til Dels Afslutning. At eftervise dette mere i det enkelte kan naturligvis ikke paahvile mig paa dette Sted, og jeg modstaar endog Fristelsen til f. Ex. at dvæle ved, hvorledes Literaturen netop i Tiden umiddelbart før Holberg havde taget en overvejende satirisk-kritisk Retning, for at faa Lov til at sige et Par Ord om et Forhold, som staar i den allernøjeste Forbindelse med det snævrere Spørgsmaal, som her ligger for *). Det er jo nemlig almindelig anerkjendt, ogsaa af Nordmændene, at en meget væsenlig Side af Holbergs Betydning maa sættes deri, at han, efter selv paa mange

---

Sagen set helt anderledes ud. Men jeg vil kun drage et Par Slutninger af de opstillede Præmisser. Altsaa: fordi fransk er Literatursprog for Belgiere, Elsassere, Vestschweizere, Polakker osv., derfor er det Sprog, som Molière skrev, ikke fransk, men (efter Behag?) belgisk, elsassisk, polsk osv. Fordi svensk i Aarhundreder var Finlands Literatursprog, derfor ere „Fredmans Epistlar" skrevne paa finsk. Og for Danmarks Vedkommende: fordi de norskfødte Forfattere Holberg, Wessel osv. skreve paa dansk, derfor blev det danske Sprog norsk, og ikke blot i hine Forfatteres Skrifter, men naturligvis ogsaa i alle andre, lige fra Skaanske Lov til Christian Richardt's Digte; thi det er et og samme Sprog, der gaar igjennem overalt. — Det er ikke let for udenforstaaende at fatte, hvorledes den Nationalfølelse maa være beskaffen, som kan øse nogen Tilfredsstillelse af den Slags Gjøglen med Ord og Begreber, og man stod sig ganske vist selv bedst ved at tage det hele Erobringsforsøg udelukkende fra den komiske Side, naar man blot var i Stand dertil.

*) Jvfr. mine Bemærkninger i „Fædrelandet" for 9de Januar 1872.

Maader at være bleven paavirket af den Dannelse, som udgik fra den europæiske Kulturs Hovedcentra, nu blev det Medium, hvorigjennem denne Dannelse efter en stor Maalestok indførtes i det danske Aandsliv*). Sporene af den fremmede Indflydelse kunne eftervises næsten paa ethvert Punkt af Holbergs Virksomhed, ogsaa af hans Virksomhed som komisk Digter, og blandt meget andet er ogsaa hans Lystspils hele kunstneriske Karakter — hvis Betydning for den frie Udfoldning af hans Lune og for den Virkning, Stykkerne gjorde i Publikum, ikke er til at beregne — et Udtryk for hin Indflydelse, idet den væsentlig er bestemt ved hans Studium af franske Mønstre. Men hvis man nu tror, at enten Indflydelsen selv eller den Trang til at tage Del i det dannede Europas aandelige Arbejde, som er Indflydelsens Betingelse, først tog sin Begyndelse med Holberg eller var noget for ham ejendommeligt, er man stedt i en stor Vildfarelse. Retningen mod den universelle Kultur udgjorde tværtimod en meget væsentlig Faktor *i selve det danske Aandsliv* allerede rum Tid før Holbergs Fremtræden, og særlig var Retningen mod Frankrig og den franske Dannelse — som overhovedet hos Holberg spillede den største Rolle**)

*) Se bl. a. „Vort Land" 1867, 15de Septbr.

**) For saa vidt man i den senere Tid har lagt Vægt paa en *engelsk* Indflydelse hos Holberg, kan bemærkes, at han heller ikke i denne Henseende stod ene. „I forrige [17de] Aarhundrede blev det Mode, at de unge Studenter rejste ud af Riget til England, ligesom de unge Statsmænd til Frankrig", siger J. P. Thjørring ved Midten af det 18de Aarhundrede (Saml. til jydsk Historie IV, S. 319), og i Virkeligheden omfatter Fortegnelsen over dem, der søgte Dannelse dèr, baade mange Navne og højst forskjellige Aander, lige fra Griffenfeld til — Tychonius.

— endog før Enevældens Indførelse meget stærkt udpræget og havde tidlig efterladt sig Spor rundt om i Livet og i Literaturen *). Ethvert Vidnesbyrd i denne Henseende giver altsaa et Dementi til hin løse Paastand om, at Holberg ikke „sluttede sig til en i den danske Literatur begyndt Retning“ eller „fortsatte en for denne ejendommelig Udvikling“ osv., og allerede betragtet ganske i Almindelighed som et nyt Vidnesbyrd til de tidligere kjendte har „Grevens og Friherrens Komedie“ en ikke ringe Interesse. Men sin egentlige literaturhistoriske Betydning faar Stykket dog, som allerede berørt, mindre derved, at det *overhovedet* viser os Tilstedeværelsen af den fremmede, særlig franske Retning og Indflydelse i den forholbergske Literatur, end derved, at det viser os denne Retning og Indflydelse paa et Omraade, hvor man — hvilke Forestillinger man iøvrigt gjorde sig om Holbergs Prioritet — hidtil ubetinget vilde være tilbøjelig til at tro, at han først af alle havde givet den Udtryk. Jo speciellere dette Omraade — det egentlig dramatiske — er, desto interessantere bliver det i Virkeligheden lige over for hin Paastand at erfare, at Holberg end ikke her gjorde andet end gaa videre i et for længe siden anvist Spor.

I hvad jeg i det foregaaende har ytret om Stykkets Kunstkarakter, er jeg, som man vil have lagt Mærke til,

---

*) At iøvrigt „den franske Dannelse“ i Tidens Løb ikke blot tilegnedes dybere, men ogsaa trængte længere ned i Folkets Masse, er en Selvfølge, og navnlig hænger det sidste sammen med, at det fra Begyndelsen af nærmest var de højere Samfundsklasser, som vare denne Dannelses Bærere her hjemme. Det er ogsaa i denne Henseende betegnende, at Forfatteren til „Grevens og Friherrens Komedie“ var en Adelsmand, medens Holberg var borgerlig født.

uden videre gaaet ud fra, at min Opfattelse af denne er rigtig, men Beviset for, at det ogsaa virkelig er saa, mangler endnu. Jeg erkjender dog, at der paahviler mig en Forpligtelse paa dette Punkt, og jeg skal heller ikke undslaa mig for at indfri den. Hvad jeg ønskede at give, var dog nærmest en Udgave af Stykket, og ikke tillige en udførligere Kommentar, og da hint Bevis ikke vil kunne føres fuldkommen fyldestgjørende uden en vis Vidtløftighed, tillader jeg mig at opsætte det, indtil jeg — forhaabentlig om ikke alt for lang Tid — paa anden Maade kommer tilbage til dette Æmne. Jeg skal dog allerede her antydningsvis bemærke, at Modsætningen mellem Skolekomediens Kunst og den, der kommer til Syne i „Grevens og Friherrens Komedie", og omvendt dette sidste Stykkes Slægtskab med Renaissancens Komedie, træder frem næsten paa hvilket som helst Punkt, hvor man vil anstille Sammenligningen, lige fra den Omstændighed ved Stoffet, at det er hentet umiddelbart ud af de omgivende Samfundsforhold, og fra det Virkelighedspræg og det individuelle Liv, som udmærker Fremstillingen midt i dens komiske Overdrivelse, indtil Dialogens ægte dramatiske Bygning, ja indtil selve denne Dialogs prosaiske Form. Som et vel temmelig udvortes, men meget slaaende Vidnesbyrd om, hvilke Forbilleder Forfatteren nærmest har fulgt, kan nævnes den øjensynlige Vægt, som han lægger paa Overholdelsen af Tidens og Stedets Enheder, og i det hele har Stykket, saa svagt som det er i sit Anlæg, dog en umiskjendelig, om jeg saa maa sige, centripetal Karakter, som den væsentlig episk anlagte Skolekomedie ganske savner. Ogsaa i Valget af det Personkomplex, som bærer Fremstillingen, saa vel som i den Maade, hvorpaa disse Personer ere stillede i Forhold til hverandre indbyrdes og til Handlingen, lægger Renais-

sancens Kunstanskuelse sig tydeligt for Dagen, og jeg skal særlig i sidste Henseende fremhæve som noget for Skolekomedien ukjendt, at et kysk Kjærlighedsforhold mellem to unge Personer her for første Gang — i al Fald i en frit opfunden Fabel — bruges som dramatisk Hovedmotiv, og at Intrigen udgaar fra og sættes i Gang af Tjenerparret, navnlig af Elskerindens Kammerpige og fortrolige, en sand Holbergsk Pernille in nuce. Pernilles Navn yder et Tilknytningspunkt for den Bemærkning, at vort Stykke ikke blot forkynder sig som en Forløber for den Holbergske Komedie derved, at begge ere Affødninger af et og samme Kunstprincip, men at det ogsaa ved ikke faa Enkeltheder *umiddelbart* viser hen til den særlige Modifikation, som Renaissancens Kunst undergik gjennem Holbergs Tilegnelse af den, og det er saaledes, for at nævne et Par iøjnefaldende Exempler, interessant at se, at saa ejendommelige Holbergske Træk som den svage Fremstilling af Kjærlighedsforholdet og Karakterskildringens uforholdsmæssige Overvægt paa Intrigeelementets Bekostning ligeledes gjenfindes i „Grevens og Friherrens Komedie“. Ogsaa i hele den Maade, hvorpaa Forfatteren tager paa sin satiriske Opgave, og i Lunets Art er der meget, som ligefrem minder om Holberg, ja der er flere Replikker og komiske Smaamotiver, hvor Ligheden træder saa stærkt frem, at man kunde fristes til at tro, ikke blot at Holberg havde kjendt vor Komedie — hvad der under alle Omstændigheder turde være meget sandsynligt —, men ogsaa at han havde laant et og andet komisk Træk af den. Det sidste vil jeg dog ingenlunde holde fast paa *), da de antydede Ligheder

---

*) Endnu mindre kan det selvfølgelig være min Mening at ville have „Grevens og Friherrens Komedie“ opfattet

meget vel lade sig forklare af væsentlig Overensstemmelse mellem begge de paagjældende Forfattere ikke blot i de fremmede, men ogsaa i de personlige og de hjemlige Forudsætninger, som det da gjælder ikke mindre med Hensyn til vort Stykke end med Hensyn til den Holbergske Komedie, at hvor meget der end kan være lært andet Steds, er dog Skildringen ikke blot i sit Stof, men ogsaa og især i Aand og Tone fuldstændig national.

Jeg har ovenfor lejlighedsvis antydet, at „Grevens og Friherrens Komedie" er skrevet 40—50 Aar, før Holberg traadte op som Lystspildigter. Grevernes og Friherrernes Privilegier ere udstedte 25de Maj 1671, og den ældste Afskrift, der hidtil kjendes af Stykket, er fra Aaret 1680 eller den aller nærmest følgende Tid. I de mellemliggende Aar maa Stykkets Udarbejdelse altsaa falde. Paa en Afskrift, som hidrører fra Langebek (Gl. kgl. Smlng. 796, Fol.), men som iøvrigt noget nær er den maadeligste af dem alle, har *Hans Gram* bemærket, at Stykket er skrevet: „*circa an. 1674 auctoribus Henrich Rantzow, Mogens Scheel, Frid. Gersdorph og Holger Rosenkrantz Erichsøn.*" Denne Bemærkning er dog næppe paa noget Punkt ganske nøjagtig, og hvad for det første Tidsangivelsen angaar, synes det med Sikkerhed at fremgaa af forskjellige Kriterier (saaledes navnlig af Baronens Udtalelser i 4de Akts 2den Scene), at Stykket ikke kan

---

som Bevis for Tilværelsen af en hel „lustspelsdiktning före Holberg, hvilken skulle tjenat honom till förebild och utgångspunkt" (H. Hallbäck: Striden emellan det Nationella och Främmande i Danmarks Vitterhet. Lund 1872. S. 2 Anm. 1). Mine Anskuelser paa dette Punkt ere korrekt fremstillede i M. Galschiøt's Anmeldelse af 1ste Udgave af „Gr. og Frih. Komedie" (i „Fædrelandet" 1871, 24de Juni, Spalte 3—4).

være blevet til før 1678. At det er udgaaet fra den gamle Adels Midte, behøver intet Bevis; selv om det ikke skjønnedes af selve Satirens Formaal, bliver det indlysende af mangfoldige enkelte Træk. Som noget, der i denne Henseende er særlig betegnende, skal jeg fremhæve, at medens de Repræsentanter for Herrestanden, der i Stykket forudsættes ved Fødselen at tilhøre den gamle Adel, i det højeste stilles i et latterligt Lys, skildres derimod den baroniserede *Parvenu* som en ligefrem Kjæltring. Men naar Gram nævner ikke færre end 4 Adelsmænd som Stykkets Forfattere, nævner han efter min Overbevisning 3 for mange, idet jeg nemlig af Grunde, som jeg ved en anden Lejlighed skal fremlægge, er tilbøjelig til at antage den ogsaa ellers i vor dramatiske Literatur bekjendte *Mogens Skeel* *) — til Fusingø og Odden — som Stykkets eneste virkelige Forfatter.

„Grevens og Friherrens Komedie" har i sin Tid aabenbart været en højt skattet og meget læst Satire. Det sees ikke mindst deraf, at det har været mig muligt blot fra vore 2 offentlige Bibliotheker at samle 16 forskjellige Afskrifter af dette Arbejde **); og endda kan det være

---

*) Han var Søn af den bekjendte brave Patriot, Rigsraad *Christen Skeel*. Født paa Tryggevælde 15/7 1650, Stiftamtmand i Aarhus 1686, Stiftamtmand i Viborg 1688, død 5/8 1694 i Lingen i Westphalen paa Hjemrejsen fra England, hvor han havde opholdt sig i nogen Tid som overordentlig Gesandt. Han var kun 16 Aar gammel, da han (1666) udgav i Trykken en for sin Tid ualmindelig vellykket Oversættelse af *Opitz*'s fra italiensk bearbejdede Syngestykke: Judith.

**) Disse Afskrifter ere fordelte saaledes. Paa *Universitetsbiblioteket*: Rostgaards Smlng. 243, 4to (3 Explr. og Begyndelsen af et 4de), og 274, 4to; Additam. 293, 4to, og 366, 4to (det sidste er for nylig gaaet ind i

rimeligt nok, at det store kgl. Bibliothek ejer nogle, som ere undgaaede mig. Trods denne Rigdom er det ingenlunde nogen let Opgave at tilvejebringe en Text, som er fuldkommen fyldestgjørende. Vanskelighederne komme nærmest fra en enkelt Afskrift, som findes i et Blandingsbind paa Universitetsbibliotheket (Rostgaards Samling 274, 4to). Denne Afskrift er nemlig paa ikke faa enkelte Punkter afvigende fra alle de andre hidtil kjendte Afskrifter, men tillige er det den ældste af dem alle — den er, som allerede tidligere berørt, fra omtrent 1680 *), medens ingen af de andre synes at gaa længere tilbage i Tiden end til Aar 1700 —, saa at man i en ganske særegen Grad er nødt til at tage Hensyn til den. Hertil var nu intet at sige, naar blot den Text, som denne Afskrift frembød, i sig selv kunde gjøre Fordring paa Tillid. Men man behøver ikke at se længe paa den for at overbevise sig om, at den er fuld af Forvanskninger af enhver Art. Mange af disse ere uforsætlige og hidrøre fra

---

Bibliotheket). Paa *det kgl. Bibliothek*: Gl. kgl. Smlng. 796, Fol. (2 Explr.), og 2399, 4to; Ny kgl. Smlng. 833, 4to; Thott's Smlng. 742, Fol., og 1518—20, 4to (3 Explr.); Kall's Smlng. 398, 4to. — Hertil kan endnu føjes, at der i *Kristiania Universitetsbibliothek* findes 2 Haandskrifter af Stykket (jvfr. [Norsk] Historisk Tidsskrift 2 Bd. S. 321). Hr. Bibliothekar *L. Daae* har været saa venlig at tilbyde mig disse til Laans; men jeg har ikke benyttet mig af Tilbudet, da jeg i Følge nogle skriftlige Meddelelser, som Hr. Daae har gjort mig om de nævnte Haandskrifter, maa antage, at de ikke have synderlig Værdi.

*) Afskriften af selve Komedien er ikke dateret; men i det Bind, hvori den er indført, forefindes der ikke faa Tidsangivelser, og en omhyggelig Sammenligning af disse giver som Resultat, at hin Afskrift tilhører den angivne Tid.

Fejlskrivninger, Misforstaaelser, Forglemmelser osv., men der forekommer ogsaa Forvanskninger af en anden Art, idet det paa flere Steder er ganske aabenbart, at Afskriveren har udvidet den oprindelige Text ved Tilsætninger af egen Opfindelse. Blandt disse Tilsætninger gjør et Antal pøbelagtige Gemenheder, i hvilke der ikke er Gnist af Vittighed, sig særlig bemærket. At de stamme fra Afskriveren — en vis Knud Henriksen i Viborg — bliver tydeligt ikke alene derved, at de ikke forekomme i nogen af de andre Afskrifter, men ogsaa og fornemlig derved, at flere af dem enten lægges i Munden paa Personer, der efter den Maade hvorpaa de ellers skildres umulig kunde fremføre dem — saaledes ogsaa den unge Elskerinde —, eller ere indsatte paa en saadan Maade i Texten, at de gjøre denne ganske meningsløs. I det samme Blandingsbind, hvori den nævnte Afskrift er indført, forefindes adskillige andre yderst plumpe Stykker, der tilsammen vidne om, i hvilken Retning Afskriverens Smag er gaaet, og da han nu desuden selv var Forfatter — ikke faa af de i samme Bind optegnede Digte ere af ham selv —, forstaar man let, at han lige over for et Arbejde som „Grevens og Friherrens Komedie", hvor Tonen allerede i sig selv er temmelig fri, ikke har kunnet modstaa Fristelsen til paa egen Haand at anbringe nogle Prydelser af den Slags, som han saa meget yndede. — Man vil allerede af disse Antydninger faa en Forestilling om, at den Hjælp, som den omtalte Afskrift yder ved Textens Restituering, undertiden er af meget tvivlsomt Værd. Saa længe den nogenlunde stemmer med de andre Afskrifter, er Sagen naturligvis ganske simpel. Men saa snart Afvigelserne begynde, begynde ogsaa Vanskelighederne. Det gjælder da i hvert enkelt Tilfælde at afgjøre, om de Læsemaader, hin Afskrift frembyder, i sig

selv have saa megen indre Sandsynlighed, at de kunne antages for rigtige, og selv hvor dette mest afgjort synes at være Tilfældet, er det jo alligevel muligt, at man kan have taget fejl. Under alle Omstændigheder staar det dog fast, at hin Afskrift i Følge sin Ælde bliver den, der fortrinsvis maa lægges til Grund ved en Udgave af Komedien, og dette er da ogsaa sket i nærværende Tilfælde; men det forstaaes let af det anførte, at jeg ogsaa stadig har raadført mig med og til Dels optaget Læsemaader af de andre Haandskrifter, af hvilke Nr. 1520, 4to, i Thott's Samling vistnok er det, der kommer hin ældste Afskrift nærmest*). Ved den Udgave af Stykket, som er trykt i *Suhm's* Nye Samlinger (2 Bd. S. 49—78), have forholdsvis faa og temmelig nye Haandskrifter været benyttede, og hvilke Mangler end min Udgave kan have, kommer den dog utvivlsomt den oprindelige Text adskilligt nærmere end den tidligere. Men en paa alle Punkter fuldkommen sikker Text vil dog ikke kunne bringes til Veje, før der er fundet flere gamle Haandskrifter, ved hvilke hin for Tiden ældste Haandskrift kan skarpere kontrolleres eller endog gjøres helt overflødig.

Da jeg ikke ved min Udgave udelukkende har kunnet følge noget enkelt Haandskrift, har jeg ment, at det kunde forsvares at give Texten i nyere Retskrivning, men for dog ikke ganske at udviske det gamle Præg, har jeg bevaret de gamle Ordformer, idet jeg i denne Henseende

*) Jeg taler ikke om Nr. 742, Fol., i Thott's Samling, der for største Delen er umiddelbart afskrevet efter selve hin omtalte Afskrift, og som derved taber den Værdi, det ellers vilde have som et temmelig gammelt Haandskrift. Det er fra omtrent 1700.

saa vidt muligt har holdt mig til den ofte omtalte ældste Afskrift *). Vistnok forefindes i denne en Del jydske Bøjningsformer, som det kunde ligge nærmest at give Afskriveren Skyld for, men da dog ganske vist nogle af dem overhovedet tilhøre hin Tids Talesprog, og det er umuligt at sige, hvor Afskriverens Jydskheder høre op og hvor Forfatterens begynde, har jeg foretrukket ogsaa i denne Henseende at give Afskriften ganske som den var.

---

*) Jeg har dog i et Par enkelte Tilfælde, hvor Afskriften bruger forskjellige Former af det samme Ord — endog indenfor et og samme Punktum —, anset det for rigtigst kun at holde mig til en eneste af disse Former. Ogsaa har jeg et Par Gange, hvor der var givet Ord et vitterlig galt Kjøn, ment at burde rette dette.

GREVENS OG FRIHERRENS KOMEDIE.

PERSONER. SOM AGERER.

Hr. SKOVSGAARD, Greve af Skovsgaardsborg.
Hr. KROMPEN, Friherre af Krompenborg.
Baron KLINGENBEUTEL, Brudgom.
GREVINDEN.
FRIHERINDEN.
Jomfru SKOVSGAARD, Grevens Daatter, og Brud.
Junker SKOVSGAARD, Grevens Frænde og Brudens Kjæreste.
PEDER, Grevens Tjener.
METTE, Grevindens Pige.
Doktor FAUSTUS, den unge Greves Hovmester.
En højtysk }
En nedertysk } Pitzerstikker.

Skuepladsen er udi Kjøbenhavn.

ACTUS 1.

SCENA 1.

Greven. Peder.

GREVEN. Peder!

PEDER. Junker!

GREVEN. Dumrian! Taabenak! Et Bæst skulde snarer fatte en Ting end du. Jeg haver

sagt hannem det tusinde Gange. og dog kommer han altid igjen med hans: Junker, Junker. Jeg skal junkre dine Ørne, hør du det, din Oxe! Ud paa Landet og tjen i en Borgestue! Du est ikke værd at tjene Herrestandspersoner.

PEDER. O gode Excellents, det slap uforvarendes ud for mig.

GREVEN. Jeg vil ikke være slet og ret Excellents; sæt «grevelig» hos i Djævlens Navn!

PEDER. Ja, Excellents grevelig, jeg skal se mig bedre for en anden Gang.

GREVEN. Fanden rider hannem!

PEDER. Jeg skulde jo sætte «grevelig» hos.

GREVEN. Hør, du skalt sætte «grevelig» for «Excellents», og endda «høj» til.

PEDER. Nu véd jeg det: grevelig Excellents høj.

GREVEN. Hvad skal jeg gjøre ved hannem? han flyr mig dog engang en evig Spot. Hvilken en Fortræd man skal have! Jeg tænkte nu, jeg var i den Stand, at intet kunde gaa mig imod. Monne Fyrster og have Fortræd? det gad jeg ikkun vidst. Jeg faar dog saa længe at prædike for hannem, at han kan fatte noget. Jeg er saa bange, han kommer engang, naar der er nogen hos, med det forbandede «Junker»: man maatte heller slaa en Kniv i mig. «Højgrevelig Excellents» beholder han aldrig, det gjør ingen Gode;

«Eders Naade» er lettere at sige*). (Greven taler til Peder.) Hør hid du! Det første du kalder mig Junker, skalt du sidde paa Vand og Brød i otte Dage; men enten jeg taler til dig eller du vilt mig noget, skalt du altid sige: Eders Naade.

PEDER. Ja saa Mænd, med Guds Hjælp! Vor Herre skal nok give mig sin Naade til at sige: Eders Naade.

GREVEN. Peder!

PEDER. Junker!

GREVEN. Hvad?

PEDER. Excellents! nej Naade, Naade!

GREVEN. Eders Naade da.

PEDER. Eders Naade!

GREVEN. Saa, saa, det er ret. Gak ud og hent mig en Pitzerstikker. Du skalt tage en tysk; de véd bedst, hvad Folk de arbejder for.

SCENA 2.

Peder (alene).

Eders Naade! Eders Naade! Jeg kan intet holde mig for Latter. Faa han Skam, der véd, hvor det er fat med Junker. Han hører det vel

---

*) Prædikatet „Højgrevelig Excellence“ eller alene „Excellence“ tilkom egentlig ikke Greverne som saadanne, men kun dem af Greverne, der tillige vare Gehejmeraader. Derimod havde alle Grever Lov til „af deres

intet? Mig tykkes, han ser ud ret ligesom til forne: jeg kan ingen Forskjel finde. Han er sig selv saa lig, var ikke de galne Griller, han har faaet udi Hovedet. Intet var han smuk før, slemmere er han nu. Ansigtet er lige det samme, andet end han sætter Næsen lidt mere i Vejret, og de skjæve Ben. han har, løfter han end én Gang saa højt. Dog vil han nu med Djævels Gevalt være en anden. Jeg véd intet, hvor det er: til forne hjalp han til med, naar man skulde klæde ham af eller paa, nu er han ligesom en Knub og saa tung, naar man skal fly ham i en Seng, at vi har nok at bære paa hannem. Dog mærker jeg ikke, det er af de Penge, han har nylig faaet. Lige saa gal som han er, lige saa gal' har han og gjort de andre med her i Gaarden. Jens Kristensen, Junkers egen Dreng. har faaet sin gammel Trøje skaaren for til saa spids og saa lang, at den naar ned til Laarkrogen, og nu hedder han *Secretare,* lér nu! Klavs, som Junker har selv fød op, har nu faaet en Paryk, saa man næp kan se Næsetippen. er nu Monsr. Kammertjener: saa i Djævlens Skind og Ben!

Folk og Tjenere" at lade sig kalde „grevelig Naade". Det for andre stødende i denne sidste Betegnelse laa uden Tvivl fornemlig deri. at man hidtil kun havde brugt Ordet „Naade" lige over for fyrstelige Personer.

Mens det kløgtigste er Maren Jensdaatter, Lang-Maren vi kaldte hende en Stund, hun har faaet et gammel Taftes Sperlagen af Fruens over Hovedet, og nu maa de andre intet kalde hende andet end Mammeselle. Lavrids Stalddreng havde nær slaget mig hin Dag, for jeg kaldte ham saa; hans gammel Hat er opfæst paa den ene Side, og nu vil han være Berider. Bitte Erik, som Fruen tog til sig i Jylland for Guds Skyld, haver faaet Røven ganske buntet og skal være, hvad Fanden det er, en *Pase*? Du fik Skam i dine Ben, skulde du passe saa tidt frem og tilbage paa Gaden om Dagen, som jeg skal gjøre. Jens Kokkedreng, der giver os Mad, hedder Mester Jens, og jeg fik en Djævels Ørfigen anden Dags Gaar af Junker, for jeg ikke vidste, hvem han mente med *Portenejren;* kunde jeg tænke, det var vor Gaarddreng? Min Sjæl, jeg hør noget, det er vist —

SCENA 3.

Peder. Mette.

PEDER. Se, er det dig? Jeg tænkte, det var Junker.

METTE. Junker? Junker? Du est altid saa kjæphøj. Nu skalt du faa en Fandens Færd; strax vil jeg gaa hen at give dig an.

PEDER. Ak nej, min Hjertens Mette! Men hvad skal jeg dog sige?

METTE. Greven, du Dummerhoved!

PEDER. Greven du Dummerhoved. Mens sig mig Stakkel, hvad er Greven?

METTE. Det skal jeg nok sige dig, det véd jeg hel vel. Greve — det er Greve.

PEDER. Endnu er jeg lige vís. Er da en Greve bedre end en Herremand? det er Spørgsmaal.

METTE. Skam dig at lære af et Kvindfolk. Ja vist er han bedre end en Friherre ogsaa.

PEDER. Hvorfore?

METTE. Lad se, om jeg kan komme dig til at begribe det. Giv vel Agt paa: en Greve, en Friherre kan man gjøre af hvad Slags Folk man vil, en Bankerotterers Søn, en Kræmmers Søn, en Kromands Søn, en Kjedelflikkers Søn, en Glarmesters, en Koblers, en Skinders, en Gilders, en Bissekræmmers, en —

PEDER. Hold op i Djævlens Navn, ellers faar vi Bøddelens og Rakkerens i med.

METTE. Mens deraf kan du ikke gjøre en Herremand. Der skal saa mange Forfædres Vaaben paa begge Sider, baade paa fædernes og mødernes maa de have været uden Berygtelse, at man kan ikke sige dem den ringeste Klik paa.

Hvor kan man da komme saa let til at være Herremand som Greve og Friherre?

PEDER. Des bedre skulde Herremændene da være.

METTE. Hvad er det ondt at prædike for de dumme! Jo lettere man kan komme til at blive høj, des bedre er det jo; for se! om du vilt nu udi en Hast have en rund Kugel, var det ikke bedre at tage Vox end Bly? Vilt du have en af Bly, saa skal der først Bly til, og saa Ild, og saa en Form; men en Voxkugel kan gjøres mellem Hænderne.

PEDER. Mens saa varer den intet saa længe igjen.

METTE. Og justement derfor er den højere æstimeret; for ligesom man kan snart komme til den, saa kan man og snart trykke den flad igjen imellem Hænderne. Men en Blykugel skal der en stor Hammer til at gjøre flad.

PEDER. Du est endda Djævels klog.

METTE. Ja, det er jeg, og du vilt endda ikke gjøre Ende paa det, os er imellem. Hvorpaa betænker du dig? Hvem véd? Jeg tør vel ogsaa have noget af Fruens i mit Skrin; det skal svart hjælpe til Sagen*).

---

*) Nogle, ellers mindre gode, Haandskrifter have her: „Hvem véd, om vore Børn kunde ikke ogsaa blive Grever og Friherrer. Jeg tør vel ogsaa have" osv.

PEDER. Vi vil snakke om det en anden Gang. Vores Mammesel er stadselig, hun svinker med sin Hale.

METTE. Hun Mammeselle! Ligesom vi ikke kjendte Lang-Maren! Det er en skjøn! Ja saa min Evigheds Velfærd laa Junkers Klavs hos hende paa Trappen.

PEDER. O nej, sig intet det!

METTE. Hvad vilt du sige? Jeg er ikke blind! Det er saa, det er saa.

PEDER. Sagt, sagt. jeg faar at gaa.

ACTUS 2.

SCENA 1.

Grevinden. Jomfru Skovsgaard, hendes Daatter. Mette.

GREVINDEN. Jeg ser vel, din Hu staar til den unge Lækker. Det er sandt, at han er af bedre Afkom end den anden og for hans Person en meget vakker Karl, mens han maa ligevel vige den allerlumpenste Baron, der kan være til. Her hjælper ingen Snak, gjør dig kun færdig: i denne Aften skal det gaa an.

JOMFRUEN. Mens tænker engang, min hjerte kjære Moder, hvad I haver selv sagt om hannem

til forne; og nu vil I endda forraade mig med hannem.

GREVINDEN. Alt det er intet; han er Baron, det er nok, og du faar en Rang*).

METTE. Min Sjæl, Fru Grevinde, da kjøber hun den Rang dyre.

GREVINDEN. Hold din Mund, Sladdertaske!

METTE. Men er det nok, at Bugen skal miste, for Rumpen kan faa Ære?

GREVINDEN. Sid, tag fat paa din Gjerning og tal ikke et Ord. (Til Daatteren.) Jeg véd intet, hvor det er fat med dig, min Daatter; du est intet ærgjerrig. Det er jeg vis paa, at dersom din Fader ikke havde ladet sig gjøre til Greve, han skulde aldrig haft en rolig Time hos mig.

JOMFRUEN. Jeg vil aldrig gifte mig, min hjerte Moder.

GREVINDEN. Jeg kjender vel den Snak. Ho, ho, jeg véd nok, hvordan jeg var, den Tid jeg var paa din Alder. Det kommer ikke inden dine Tænder. Du skulde vel gaa saa længe, at vi fik kanske en skjøn Hæder for dig. En Mand først, saa maa det andet siden dumre hen; da er der intet saa stor Fare hos, han kan skjule en hel

*) Denne og de følgende syv Replikker mangle i det ældste Haandskrift, sikkert kun som Følge af en Skjødesløshed hos Afskriveren.

Hob. Han sidder dig udi Hovedet, den Skovsgaard, jeg véd det vel. Der kunde du sidde og være en Bondekone al din Livstid. Hvad mén du, vi i vores Stand agter saadan nogle!

JOMFRUEN. Mens, min allerkjæreste Moder, han hører os jo nær til, og jeg har selv hørt Eder sagt, at han er en af de bedste Folk her i Landet, hvis Forfædre har i mange Aar gjort Kongerne Tjeneste og vovet baade Liv og Gods. Han er besvogret med de fornemmeste og har altid været æret og agtet. Kanske, min hjerte Moder, med den anden kan I faa den til Søster, der stal Halvparten, sidste Gang hun skulde gjøre Eder de Hørgarns Lagen.

GREVINDEN. Der ligger ingen Magt paa, siden du sidder øverst til Bryllupper og Barseler.

JOMFRUEN. Enten jeg sidder øverst eller nederst, da kjender de mig dog og véd hvem jeg er; der kan sættes over mig hvem der skal, jeg er dog den jeg er. Ære og Vanære kommer af os selv. Tilmed, naar jeg vil blive i mit Hus, haver jeg intet fornøden at cedere nogen.

GREVINDEN. Ja, ja; du faar vel at finde, hvad det er at sidde inde i sit Hus. Forsøg det ikkun saa længe igjennem, som jeg har gjort. Du faar endelig at have en Herrestandsperson. Jeg taler for dit Bedste. Du holder nu af den anden, mens hvor længe mener du, det bliver ved? Jeg

haver ogsaa selv holdt af mange, men det forgaar snart igjen. Kvindekjærlighed er gruelig hed og varer ikke længe.

JOMFRUEN. Kan han da intet blive Baron?

GREVINDEN. Der stak Sygen! Nej, han har intet Middel nok, og vi kan intet give hannem meget med, fordi vi skal endelig fuldgjøre det Grevskab til din Broder; derfore kan I andre intet faa.

METTE. Saa for én kan blive mæt, skal de andre svelte. Naar de nu spørger Eder, hvor Eders Broder lider, Jomfru, svarer saa: alt for vel, det Fanden tage hannem!

GREVINDEN. Faar jeg fat paa en Kjæp, jeg skal lære dig at tie, din Akkermær. (Til Daatteren.) Og du, ingen Snak mere! Jeg vil saa, og din Fader og. Baronen har Penge, han kan forstrække os til Grevedommet; gjør dig færdig til Aften! Mens hvem er der?

SCENA 2.

De forrige. Friherinden.

FRIHERINDEN. Søster Grevinde, fortænker mig ikke, for jeg kommer saa dristig.

GREVINDEN (ved sig selv). Ih min Gud! jeg skulde været neder paa Trappen imod hende eller her oppe i Døren, jeg véd intet til visse. Adelsfruer véd jeg vel nok, vi skulle tage mod her

oppe i Salen. (Grevinden siger til Friherinden) Min Søster Baroninde! nej, Baronesse! holdt, Friherinde! om Forladelse, jeg véd min Sjæl ikke hvilket.

FRIHERINDEN (slaar for paa sig). Det Fri-her-inde, det herinde, det ville vi have, Søster.

GREVINDEN. Nu da, Friherinde, velkommen! Men hvad skal da Ridderfruer hedde?

FRIHERINDEN. Skal det være Friherinde først, da kommer ogsaa Ridderinde, ellers var det galt. Hvad skal jeg sige — har Søster Fru Grevinde intet endnu gaaet over nogen af de andre?

GREVINDEN. Nej, jeg har intet endnu været ude; jeg venter kun efter det store Barsel, da faar vi vel vor Rang.

FRIHERINDEN. Dersom Søster Grevinden vil, da véd jeg, hvor der er en skjøn Hob af alle de ældste og fornemmeste i en Barselstue, der kan vi lade se vores Herlighed.

GREVINDEN. Jeg er tilfreds: Page, sig, de spænder for!

FRIHERINDEN. Lad min Page gaa, han bar min Svands herind. Han er temmelig stor. Jeg holder af dem, der er storvoxen, saa kan man altid have Hjælp af dem.

GREVINDEN. Min er ikke heller liden, mens jeg vil have to, saa har man altid en færdig.

FRIHERINDEN (vender sig til Jomfruen). Vi faar snart denne Jomfru i vor Stand, hør jeg.

GREVINDEN. Ja i Eders! og det i denne Aften. Men kan I tro, min Søster, hun er saa forblindet, at jeg haver nok med, hende at fly dertil. Jeg tænker, hun skulde betænke sig, om hun skulde være Grevinde!

FRIHERINDEN. Hille den Død, Gud taalte! hvad hører jeg? Vil I ikke være Friherinde? Hvad Daatter? Lader aldrig nogen høre, I haver ikke bedre Forstand! Hvad vilde I være?

GREVINDEN. O, hun har en anden i Sinde.

FRIHERINDEN. En slet og ret Herremand? Tvi, tvi, nu er det for groft. Jeg for min Person kan aldrig tænke paa, min Mand har været Herremand, jeg skal jo spytte.

GREVINDEN. Det er sandt, det er en vakker Karl; jeg skulde vel selv ikke fortryde det, vilde han holde sig op hos os i vores grevelige Hof.

FRIHERINDEN. Vi faar nu at gaa, Søster Fru Grevinde.

GREVINDEN. Jeg er færdig. Vi faar derhenne et lidet, at lade om os selver forstaa, Søster Friherinde.

FRIHERINDEN. Ho, ho! lad mig kun raade; jeg er uforskammet nok.

GREVINDEN. Mens mig faar min Søster at bære nogen liden Respekt, for Aarsags Skyld.

FRIHERINDEN (gjør en Reverents). Grevinde, lader mig kun raade.

GREVINDEN (til Jomfruen). Nu, Daatter, ret nu er jeg her igjen. Gjør dig færdig! Sig til Mammeselle, hun gjør alting klart. (Til Friherinden.) Vi ville ikkun gjøre en Aftensmaaltid, paa den store Maner, Søster.

SCENA 3.

Jomfruen. Mette.

METTE. Ja, Jomfru, hvor vil det nu løbe af?

JOMFRUEN. Ah, ah!

METTE. Her hjælper ingen ah, ah; I bliver ophøjet ligesom Tyven, mod sin Vilje.

JOMFRUEN. Heller død!

METTE. Jeg ynker Eder, ved min Sjæl; mens hvad Raad?

JOMFRUEN. Ak, jeg véd ingen; min Hjertens Mette, hjælp!

METTE. Hvordant Djævlen kan jeg hjælpe?

JOMFRUEN. Fly mig ham en Gang i Tale.

METTE. Det haver I kun værre af, for der er dog ingen Redning.

JOMFRUEN. Fly mig ham i Tale, ellers maa mit Hjerte briste; ja min Hjertens Mette, for alt det, jeg tror Eder til!

SCENA 4.

Mette (alene).

Det er Forældre, der nøder deres Daatter til en Mand imod sin Vilje! Naar de ere døde, Fanden i Vold, da ligger den stakkels Daatter og sukker hos Manden, de har flyt hende. Hut-Salamisten! var jeg i Jomfruens Sted, ja jeg skulde nok tage hannem, det Gjøgelværk; jeg vilde ikke gjøre mig en Tanke derom; mens hans Pande skulde, ved min Sjæl, værke, om jeg ellers kunde sætte ham dem store nok. Saa meget ondt som jeg skulde lide hos hannem, saa meget godt skulde jeg have hos andre igjen; det gik lige op. Mens hun er gal. Jeg faar dog at hjælpe paa hende; jeg vil se, jeg finder hannem.

ACTUS 3.

SCENA 1.

Peder. 2 Pitzerstikkere.

PEDER. Her er I nu, Karle; kan I nu noget, det maa I se til. Er der flere end I to her udi Byen?

DEN FØRSTE. Kein Meister als ich.

DEN ANDEN. Kene Mesters als wi.

PEDER. Ikke det? Mens hvilken er den bedste af Eder? Det skal jeg vide.

DEN FØRSTE. Das bin ich ohne Zweifel. Ich habe für so manche Fürsten und Potentaten gearbeitet, noch ist das geringste nicht an meiner Arbeit getadelt worden.

DEN ANDEN. Holt, min lewe Hans Friderich, ik wet ok wat.

DEN FØRSTE. Was wollet Ihr wissen? Ich diente ja in Prag, da hab' ich für den Stadtfürsten gearbeitet. Habet Ihr nicht in Prag gewest, so ist alles nichts.

DEN ANDEN. Dat willen wi to sehn krigen, wen't dar to kümt.

DEN FØRSTE. Ei, Herr, redet so nicht! Ich will Euch einen Ring so nett stechen, dass weder Ihr noch wer es wolle das geringste nicht daran sehen könnet.

PEDER. Den Kunst kan jeg og: du taler, min Sjæl, for store Ord: de fylder ingen Sæk. Den anden er den bedste. Hør, staar i her ved Døren, og kommer I her frem! Nu vil jeg gaa ind til Greven.

SCENA 2.

De forrige. Greven. Friherren.

GREVEN. Hvor er de da?

PEDER. Her er de, Eders Naade.

GREVEN. Er de og vel gode?

PEDER. De bedste, her er i Byen, som de har selv soren for mig.

GREVEN. Hr. Baron og Fætter, jeg vil lade mit grevelige Vaaben udstikke. Her ser han Modellen; hvad tykkes ham?

FRIHERREN. Kostelig, kostelig, min Hr. Greve! Saadant har man aldrig set i Dannemark før. Nu kan et Skjøde paa 10 Tønder Korn parere saa meget som et før paa 500 Tønder.

GREVEN. De Løver med Kroner, de stikker af; overalt — den Krone!

FRIHERREN. Mere end gement! Naar Greven haver talt med dem, mener jeg og at lade føre mit ud.

GREVEN. Hört her, Meister!

2. PITZERSTIKKER. Wat wil den de Junker?

GREVEN. Denne er vist ingen god Arbejder! — Ich will mein gräfliches Wappen bei Ju stechen lassen.

2. PITZERSTIKKER. Wol, kümt, lat uns kiken! Dat is gut, dat passert. Heb ik lest enem von Adel, as Jy syt, sin Wappen makt; da was wol so vel Kröllen up as hir. Wi het he nu? Sin Vadder was Snider bi de König Christian west.

GREVEN. Ih! han duer ikke det ringeste. Det er vist en Læredreng. Han har aldrig gjort Vaaben i hans Dage. — Hört her, ist da keine Grafen in Ju Lande?

2. PITZERSTIKKER. Ja gewiss, awer se sint nich bred.

GREVEN. Ei zum Teufel! was lumpen Land ist das?

2. PITZERSTIKKER. Wo nu, to'm Düwel! Sint ok de Grawen allhir nich grötter, as dat man se öwerpissen kan.

FRIHERREN. Keine Freiherren auch nicht?

2. PITZERSTIKKER. Ja, Gott beder't; se mögen betteln, wo se willen.

GREVEN. Hvad for en lumpen Karl er denne! Dreng, bort med hannem!

PEDER. Saa, ud af Døren! Lær at sige «Eders Naade» en anden Gang.

GREVEN (til 1. Pitzerstikker). Kömmt Ihr her, Meister!

1. PITZERSTIKKER. Was haben Ihro hochgräfliche Excellenz zu befehlen?

GREVEN. Nu har vi den rette fat!

FRIHERREN. Det synes, han har et godt Haandelav!

GREVEN. Könnt Ihr mir dies Wappen ausführen?

1. PITZERSTIKKER. Ihro hochgräfliche Gnade wollen mich's sehen lassen? Das ist, bei Treu, ein herrliches Wappen! Die Krone aber will ich noch etwas grösser machen, so hat sie besser Ansehen, oder auch gar verändern.

GREVEN. Den Karl forstaar Kunsten.

1. PITZERSTIKKER. Gnädigster Herr! Wo Ihro Gnaden so beliebet, so will ich eine fürstliche Krone daraus machen oder gar eine zugemachte Krone *). In der alten Kirche zu Prag hab' ich solch' eine gesehen.

GREVEN. Jeg vil ikke tro, hans Lige er udi Evropa!

FRIHERREN. Han skal ogsaa arbejde for mig. Mens der kommer Grevinden og min Kjæreste; mig synes, de ere ikke vel tilfreds.

SCENA 3.

De forrige. Grevinden. Friherinden.

GREVINDEN. Ja Gu' skal de ud med deres 1000 Rigsdaler!

FRIHERINDEN. Hvad? Det er intet nok! Fiskalen skal i Færd med dennem! Det er crimen læsæ.

---

*) Lukkede Kroner brugtes kun af Suveræner.

GREVINDEN (til Greven). Allerkjæreste, lader spænde for Eders Vogn!

GREVEN. Hvor skal jeg hen?

GREVINDEN. Paa Slottet, paa Slottet!

FRIHERINDEN (til Friherren). Og I med! Tager Eders Vogn med! Naar hver sidder i sin, saa parerer det mere.

GREVEN. Mens hvad skal vi gjøre paa Slottet?

GREVINDEN. Klage! klage!

FRIHERREN. Hvorover?

GREVINDEN. Er det ikke nok at klage over, da véd jeg intet.

GREVEN. Fortæl os det.

GREVINDEN. O, Skam skal de faa!

FRIHERINDEN. Ja, Djævlen skal tage dem!

GREVINDEN. De ubesindige!

FRIHERINDEN. De Fantaster!

GREVINDEN. De haardnakkede!

FRIHERINDEN. De dumdristige!

GREVEN. Hvad nyt er da paa Færde!

GREVINDEN. Fortæl dem det, Søster.

FRIHERINDEN. Der kom vi ind i en Barselstue —, fortæl det selv, Søster, jeg kan ikke for Harme.

GREVINDEN. Det første vi kom derind, sad der en Hob Fruer om Sengen. De rejste dennem op mod os. Vi tog strax, som I kan tænke, de

øverste Pladser. De andre blev staaendes. Dermed bad Barselkonen dem sætte sig. «Tak, Søster lille», sagde den ene, «vi har sat saa længe».

FRIHERINDEN. Mærker I dette?

GREVINDEN. «Ah, jo, sætter Eder», begyndte atter Barselkonen. «Det er fortrædeligt at sidde», sagde de andre. «Vil I da slet intet sidde?» sagde nu end en Gang Fruen. «Nej, nej», fik en anden an; «nu er det, min Sjæl, bedst at spadsere», — og det med en spodsk Mine.

FRIHERINDEN. 1000 Daler! 1000 Daler! Op, vær snart og giver det an! sætter noget til, paa det det kan have des bedre Klem. Vi staar derved.

GREVEN. Jeg ser intet, hvad man kan give dem an for.

GREVINDEN. Hvad? Vil I ikke staa paa Eders Respekt?

FRIHERINDEN. Hvad? Agter I intet om Eders Ære?

GREVINDEN. Jo! — for vi er dog mere end Friherinder *).

---

*) Saaledes eller omtrent saaledes have de aller fleste Haandskrifter. *J. H. Schlegel's* ellers ikke meget gode Afskrift (Ny kgl. Smlng. 833, 4to) har Replikken i denne Form: „Noget finere maatte I være imod Greven og ikke tale ham saa til, fordi de ere dog mere [end] som en Friherre.“ Men skjønt dette i og for

FRIHERINDEN. Hvad nu? Ere vi ikke ogsaa Herrestandspersoner?

GREVINDEN. Jo, mens det lugter dog noget af Adel.

FRIHERINDEN. Hvilken Snak! Det Ord «Fri» har noget at betyde.

GREVINDEN. Der er dog Forskjel paa Folk.

FRIHERINDEN. Faa den Skam, der vil være Grevinde, for de har ingen Lykke i Dannemark*).

GREVINDEN. Ræven sagde saa om Rønnebærrene.

FRIHERINDEN. Ikke en Fodsbred vil jeg vige dig.

GREVINDEN. Du kommer vel til at vige, naar det er mit Alvor.

FRIHERREN. Jeg faar at skille dem ad fra hinanden, eller der bliver Galskab af. — Nok, nok af denne Snak! Ser her, ser her, Hjerte: jeg vil lade stikke mit ny Vaaben: kommer og raadfører mig. (Til Pitzerstikkeren.) Ist's nicht so gut, Meister?

1. PITZERSTIKKER. Gar gut, Hr. Baron, freiherrliche Excellenz. Die Hörner aber will ich wegnehmen.

---

sig er fortræffeligt, kan Replikken dog nok forstaaes som den er, og der er ingen tvingende Grund til at antage, at noget er gaaet tabt.

*) Herved maa først og fremmest tænkes paa Leonora Christina, der paa den Tid Stykket blev skrevet og endnu nogle Aar efter hensad som Fange i Blaataarn.

FRIHERINDEN. Faa jeg Skam, om I skal. Han har baaren dem saa længe, han skal vist beholde dem herefter. Vil I sætte ham endnu et Par til, for at fylde op, det kan I gjøre.

1. PITZERSTIKKER. Meine Frau, ich darf mich nicht darin mengen. Ich will's so bleiben lassen.

ACTUS 4.

SCENA 1.

Jomfru Skovsgaard (alene).

Gjerrighed er en ond Rod, men hvordant at lignes mod Ærgjerrighed? Den lader en anden Rum, omskjønt den ingen noget meddeler, i den Sted at denne sværmer, larmer, sætter alting op og ned, raser, bruser, intet uden for Vindstøv, som i et Øjeblik forgaar. Tænker, jeg ikke maa være i Fred! Hvor lidet mente jeg, at den opblæste Aand skulde forhindre min Glæde! Hvor lidet har det været i mine Tanker! dog kommer den nu. Jeg véd ikke, hvad Middel. Nu forvendes al min verdslig Lykke. Er det ikke nok, du forgiftig Aand, er det ikke nok, du gjør dem galne, hvilke du allerede har fæst i din Bolig? Lad mig være i Fred, forhindre mig intet udvortes; for i mit Bryst har du aldrig været, ikke

heller skal komme. I Kjærlighed, i Kjærlighed er jeg bestandig; jeg er elsket og elsker. Er det ikke nok? Nej, nej, nu ser jeg først, at Ordsproget er falsk: Kjærlighed overvinder alting. Jeg vilde aldrig klage, ikke heller turde, var det en urimelig Kjærlighed. Langt derfra. En uforvarendes Forandring har ikkun gjort Skilsmis mellem os. Førre var vi hinandens Lige i Aar og Stand, Byrd og Blod. — Døren gaar; det tør vel være Mette, der kommer. Mon min egen intet være med?

SCENA 2.

Jomfruen. Baronen.

JOMFRUEN. Ak!

BARONEN. Frøken, Frøkelein, mein Fräuchen! Hvorfor forfærder I Eder? Det er Eders Friherre, Eders Baron, Eders Herre. I maa intet mere hedde Jomfru. Jeg vil ingen Jomfru have, det er alt for lidet for mig. Der skal være stor Beskaffenhed hos den, jeg vil have.

JOMFRUEN. Da faar Baronen intet tage mig, for jeg er Jomfru.

BARONEN. Nej vist ikke saa! Eders Fader er en Greve, Eders Broder Greve, Eders Fæstemand Friherre: hvor kan I da være Jomfru? Holder I ikke meget af mig?

JOMFRUEN. Jo vist, og mest naar I er aller længst fra mig.

BARONEN. Du skalt ikke heller gjøre det forgjæves. Jeg har saa mange smukke Diamanter, Guld og skjønne Perler, min Dukke. Dem skalt du have at sidde og rage udi, mens lad intet blive borte.

JOMFRUEN. Min Hr. Baron, førend vi kommer sammen, faar jeg at sige Eder ret Sandhed, paa det der skal ikke siden komme Pik imellem os. Først saa faar I slet intet med mig.

BARONEN. Det skader intet, jeg har nok for os begge.

JOMFRUEN. Jeg vil være holdt gruelig prægtig, lækker og vel og gider gjerne haft Selskab.

BARONEN. Ja, ja, naar vi faar været paa Landet et Aar eller halvandet, da forgaar det nok af sig selv.

JOMFRUEN. Mens jeg er mægtig fri opholdt og opfød og gider gjerne talt med enhver; kanske I kan fortryde paa det?

BARONEN. Nej, saa Mænd, lidt gaar hen, siden I ikkun intet leger bort eller giver bort; det skal fortryde mig, for det haver været os saa tungt og farligt at erhverve. Min Fader og jeg, ak hvor vi mange Gange har hasarderet baade Liv og Ære! Jeg faar at fortælle Eder noget af vores Liv og Levned, thi nu er vi hartad ét;

derfor maa jeg nok betro dig det som ingen anden. Det gaar underlig til i Verden. Min Fader var en liden Pog og løb om med de hersom Tartarer, de kalder dem. Hvordan han var kommen til dem, véd jeg ikke; jeg vil dog intet tro, han var fød af dem. De lærte hannem allehaande smaa Kunster, som springe gjennem en Tøndegjord og abe sig efter alle Dyr med Munden. Dette befaldt en Foged paa en stor Herregaard, der de kom forbi, saa vel, at han tog hannem til sig og lod de andre gaa. Fogdens Husbond var af de, der ikke meget giver Agt paa deres Dont, saa han havde Tøjlen temmelig fri. Min sl. Fader var nem, saa Fogden og paa det sidste brugte ham i allehaande smaa Tyveri, hvor udi han blev saa udlært, at som Fogden stal fra Husbonden, saa stal han fra Fogden igjen. Paa Sikasten blev det mærket; det er ondt at stjæle, hvor Bonden er selv en Tyv. Fogden vilde strax derfor af med hannem; mens min Fader vidste vel Raad. Alle Fogdens Stykker aabenbarede han for Junker, saa Fogden maatte ad Døren, og han for hans Troskabs Skyld kom i hans Sted igjen. Da var Husbonden vel an, han slap Fanden og tog ved hans Oldemoder igjen. Det varede ikke derfor længe med ham, han var ruineret i en kort Tid. Min Fader maatte ogsaa tidt derfor ved andre forstrække

ham Penninge, han havde staalet fra ham selv; mens han saa sig dog for, at han intet tabte. Thi der han vidste, at Junker maatte gjøre Opbud, lod han sine interesserede det vide, hvilke greb Junker an, saa han maatte stille dem tilfreds, før det kunde have Fremgang. Siden drev han Kjøbmandskab. Undertiden vandt han noget ved allehaande Smaagreb, men det kunde dog intet klække, førend Krigen ankom for 20 Aar siden. Man var om at faa Proviant, saa vel til Flaaden som til Soldaterne, og det i en stor Kvantitet. Af Landet kunde man intet faa, man fik at kjøbe dyre for Penge. Dette tog min Fader i Agt. Et Aar til forne havde han med nogle flere ladet komme en forfærdelig Kvantitet af allehaande Fisk, tænkte at gjøre træflig Marked. Mens enten det var for længe under Vejs eller og ikke vel forvart, véd jeg ikke; der det ankom, var det fordærvet altsammen. De dølged det ligevel, at ikke den store Skade, de havde lidt, skulde svække deres Kredit. Da tænkte min Fader strax, hvordan han kunde bringe sin Vare ud, gik strax hen og bød sig til, at han vilde fournere saa meget, som det behov gjordes. Sagde og, at han passed intet paa rede Penge, naar han kun blev betalt efter Krigen. Alle bleve glade ved dette. Han solgte sin Vare, ligesom han selv vilde, og fik den Forsikring, han begjærte; mens de arme

Soldater maatte kaste det ud paa Gaden. og Halvparten døde eller bleve syge. Vel blev der meget mumlet om; mens min Fader vidste (kan I vel tænke), paa hvad Maner Skylden kom paa dem. som havde taget det af hannem. saa vel en Snes Mennesker kom til Ulykke og blev afsatte, fordi de ikke bedre havde Opsyn med Proviantet. Min Fader efter Krigen, formedelst der ej var Penge, fik det bedste Gods her i Riget udi Betalning. med Rente og Rentes Rente: dermed var min Fader en holden Mand, og noget derefter ved en god Skjænkads blev han nobiliteret. Hvad mig angaar, som jeg havde Middel, gav jeg mig til Hove og holdt mig altid til dem, der havde Herrens Øre. Jeg var deres Spejder, deres Træl, lidde, hvis de vilde bære paa mig. Havde Herren changeret sin Favoritet 10 Gange om Dagen. saa havde jeg forandret med, og den, der var i Kredit, kunde komme mig til at bedrage hvem han vilde, ja Herren selv: saa jeg sjelden ikke heller skjøtted om at lade mig se. Jeg strided saa hen til den sidste Krig, da hjalp min Gud. at jeg blev Krigskommissarie: da gik min Plov. Man kunde nok kjende, jeg var min Faders Søn. i én Streg. Jeg faar at fortælle Eder det. Den Distrikt, som jeg var over, var et træflig skjøn Amt; enhver vilde have det til sin Assignation. Alle Oberster bød mig Penge over Penge. Jeg

tog og Penge af dem allesammen, mens bad enhver à part, han skulde tie stille, paa det ingen skulde støde det om igjen, og intet fortryde, om det vared noget længe, før han kom derind. Imidlertid loved jeg Amtet, det skulde blive fri for Indkvartering, formedelst en stor Sum Penge, de maatte give mig. Der nu Tiden kom, jeg intet længere kunde holde min Bestilling, da akkordered jeg hemmelig med Fjenden (ikke for smaa Penge), saa at han kom derind og ganske udplyndred Amtet. Det kaldtes da en Ulykke, og ikke én saa, jeg havde bedraget. Hvad tykkes Eder? Var jeg ikke en klog Mand? Det har gjort, at jeg er Friherre den Dag idag er.

JOMFRUEN. Eder sker Uret, Baron, om I ikke bliver ophøjet.

BARONEN. Taalmodighed, Taalmodighed! Det tør vel komme med Tiden. Imorgen hedder I først Fru Friherinde; saadan én Træk endnu kan og vel gjøre Eder til Grevinde. — Mens hvad er det for en Strabatser, der kommer i Eders Kammer?

JOMFRUEN. Det er min Fætter, der kommer nylig af sin Rejse.

BARONEN. Er han ikkun Herremand?

JOMFRUEN. Nej, intet andet.

BARONEN. Skiller Eder af med hannem, det første I kan. Kommer der nogen og ser, I tal med en Herremand, da haver I Spot deraf. Jeg

vil gaa ind til Greven, til han er borte igjen. De véd somme Tider intet den Respekt, de skal give os, og siger man dennem det, er de færdig at klappe paa Kaarden: føj, føj!

SCENA 3.

Jomfru Skovsgaard. Junker Skovsgaard. Mette.

SKOVSGAARD. Min allerkjæreste!

JOMFRUEN. Ak, min Skovsgaard!

SKOVSGAARD. Hvordan finder jeg Eder?

JOMFRUEN. Eders, som jeg altid har været.

SKOVSGAARD. Hvad forhindrer min Lykke da?

JOMFRUEN. Alt for meget.

SKOVSGAARD. Intet kan forhindre den, naar I er, som I altid har været.

JOMFRUEN. Ja vist er jeg det: men i Aften skal jeg rykkes fra Eder, det er at sige, skilles ved mit eget Hjerte.

SKOVSGAARD. Før skal jeg dø tusinde Gange.

JOMFRUEN. Før skal jeg hverken se Sol eller Maane.

METTE. Slidder, Sladder! Se, hvordan de staar!

SKOVSGAARD. Skal jeg forlade den, mig saa højt elsker?

METTE. Mens hvad vil I da gjøre?

JOMFRUEN. Dø, dø tilsammen.

METTE. Jeg tænker, det bliver Alvor ret nu. Hvem der kunde hjælpe dem noget! Jeg plejer at kunne finde paa noget. Lad mig betænke mig vel. Jeg har et Anslag i Sinde, kunde det gaa an.

JOMFRUEN. Hvad, vedst du nogen Raad?

METTE. Hvem véd, hvad jeg tør!

SKOVSGAARD. Alt, hvad Mette vil have, er hendes.

METTE. Eders Fader vil give Eder en Baron for hans Penges Skyld.

JOMFRUEN. Det er vist nok.

METTE. Om man kunde mage det saa, at han tænkte, Baronen havde slet intet?

JOMFRUEN. Hvordant kan det ske? Al Verden véd jo, han er rig.

METTE. Jeg har gjort andre Pudser tilforn. Han og hans Forfædre haver grueligt bestaalen Kongen?

JOMFRUEN. Intet visser end det. Han har selv bekjendt for mig ret nu en hel Hob af hans Tyveri.

(Mette tager Junkeren til en Side og snakker med hannem.)

SKOVSGAARD. Mens paa det sidste kommer det for en Dag.

METTE. Lad mig kun sørge. Men I skal siden og sørge for mig. I véd vel, jeg har altid været lidt af Grevens Peder. I forstaar vel?

SKOVSGAARD. Stod det ikkun paa intet andet!

METTE. Nu, da gaar hen, Jomfru, og drager Eder paa! Frue skal I være inden i Morgen, om Junker duer ellers noget. Og I, Junker, gaar hen og klæder Eder vel, det bedste I kan, og kommer snart igjen til Aften.

SKOVSGAARD. Mens jeg er intet buden.

METTE. Er I en Ungkarl og er ikke næsvis? Gjør, som jeg siger! Jeg gaar og forretter mit Ærinde.

SKOVSGAARD. Mit Sind giver mig, vi bliver dog lykkelig.

JOMFRUEN. Jeg staar imellem Haab og Frygt.

SKOVSGAARD. Galskab har bragt os saa vidt fra hinanden, saa kan maaske og Mettes Galskab fly os sammen igjen. Hvem tænkte, at en blot Titel kunde foraarsage, at man skulde forskyde Børn, Frænder og Venner. Kunde det ske, saa er der intet saa underligt, man maa jo forvente mere underligt. Om I vil saa, skal I dog aldrig blive nogen andens, mens jeg lever.

JOMFRUEN. Med min Vilje, aldrig uden Eders!

ACTUS 5.

SCENA 1.

Grevinden. Friherinden. Mette.

GREVINDEN. Den Skammel skal man tage bort og lade Tapetet alene.

METTE. Fru Grevinde, de skulle sidde paa Knæ, mens Præsten læser over dem.

GREVINDEN. Hvad Knæ? Det gjør du og dine Lige. Der er Forskjel paa Folk. Sæt to Stole bag dennem, som de kunne sidde paa, mens Præsten gjør Brudevielsen. Naar de skal give hverandre Hænder, er det Tid nok, de staar op. Saa skal og én sige til Præsten, at han for ingen Del lægger sin Haand paa deres Hoveder.

FRIHERINDEN. Søster Grevinde, han maa ikke heller sige: Med Møde og Arbejde skulle I søge Eders Brød; han faar at springe over det; det kan ikke skikke sig i vor Stand.

METTE (ved sig selv). Det er Sanden, hun siger. Der er ingen, der har mindre behov at arbejde, end de som betler; og det er frit i deres Stand.

GREVINDEN. Men skal Præsten sige: Med Kummer og Smerte skulle I føde Eders Børn?

FRIHERINDEN. Det véd jeg ikke, i Sandhed.

GREVINDEN. Lider Gemaler Smerte med deres Børn? Sig dog! thi jeg har ingen fød, siden jeg blev Gemal.

FRIHERINDEN. Ja, gjører de saa! Jeg kan mindes, Hertug Ernst Gynthers Gemal havde altid gruelig Smerte.

GREVINDEN. Hør Børn, med de Ringer*) hvordant mager vi det? Var der ingen hos, naar nogen af vores Prinsesser havde Bilager?

FRIHERINDEN. Jeg var der vel, mens hvem kunde tænke, at det skulde engang komme os til at bruge samme Maner? Derfor gav man ikke saa nøje Agt paa alting. Sagt, sagt! her er Brudgommen. Hver paa sit Sted!

SCENA 2.

De forrige. Greven. Baronen. Friherren. Skovsgaard med den hele Bruderskare.

GREVEN. Min Hr. Søn, bliv her hos Frøkenen, Eders Brud. Vil min Fætter Baron følge mig her op? de andre bliver der neder. Messieurs, lader vel Rum imellem os og Eder! Der er ingen, der er mere end Herremand. Mens hvem er den? Han er vel klædt.

---

*) Det ældste Haandskrift har: „men [ɔ: medens] de ringer“, og jeg opgiver kun denne Læsemaade, fordi der aabenbart her er Tale om et Stuebryllup.

SKOVSGAARD. Om jeg maatte have den Ære at kysse Grevens Haand?

GREVEN. Ja saa Mænd! Hvem er han?

SKOVSGAARD. Grevens nær' Slægt. Min Fader og han er næste Fætre.

GREVEN. Fætre? Fætre? I forabuserer Eder.

SKOVSGAARD. Greven og min Fader er jo Søskendebørn.

GREVEN. Javel, før denne Forandring; mens nu haver jeg ingen Fætter.

SKOVSGAARD. Hvo kan ophæve det?

GREVEN. Kongen!

SKOVSGAARD. Kongen haver sat Eder i stor Værdighed, mens derfor er I ikke bleven et andet Menneske.

GREVEN. Gaar ned igjen eller slet bort! I var intet budet; I flyr Eder selv i Ulykke. Vel har I rejst, mens intet lært. Hvordan kan jeg være Greve og Eders Fætter? Ser til, hvad I taler! Ho, hej! Kalder mig min Søns den unge Greves Hovmester ind! Han har rejst i mange Aar; han skal anderledes tolke det ud, hvad Herrestanden er. Vi ville høre hannem, til Præsten kommer.

SCENA 3.

De forrige. Dr. Faustus.

DR. FAUSTUS. Haver Hs. højgrevelige Excellents noget at befale?

GREVEN. Den Discours, Seigneur, I førte sidste Gang, kan jeg intet høre for tidt.

DR. FAUSTUS. Hans grevelige Naade véd, jeg er hans underdanigste Tjener; mens den Discours er for lang. Dersom I, naadige Herre, saa behager, vil jeg kun tage en Extrakt deraf.

GREVEN. Hel vel.

DR. FAUSTUS. Ligesom Verden skiftes i 4 Parter, Asia, Afrika, Evropa og Amerika, saa deles og alt, hvad paa hende er, i 4 Parter: for det første Herrestandspersoner, saasom Kejser, Konger, Fyrster, Grever og Friherrer; for det andet menneskelig Personer, saasom Adel, Borger og Bønder; for det tredie alle Slags Dyr, Fugle og Fisk; for det fjerde Træer, Urter og al anden Gevæxt. Saa mærker nu: saa meget som Dyrene er over al Gevæxt, saa meget er Mennesken over Dyrene, og lige saa meget er Herrestanden over Menneskene igjen. Vi vil kun denne Tid tale om de tvende sidste Grader i Herrestanden, om mig er permitteret at sige sidste: thi vist er det, om man vil raisonnablement raisonnere, da kan disse to ikke lettelige Kon

ger og Fyrster noget eftergive. Ita argumentor. For det første om Konger: Konger behøves for Landets Velfærds Skyld og Nytte; Grever au contraire er ikkun for deres eget Bedste. Er den nu ikke bedre, som tjener eller nytter ingen, end den, der skal lade sig være en andens angelegen. For det andet om Fyrster: Fyrste hedder paa latin *dux*, quasi qui ante it; Greve hedder paa samme Sprog *comes*, quasi ducis comes. Nu spørges, om den, som følger af fri Vilje og utvungen, er ikke bedre og højere meriteret end den, som er nødt til at føre og ducere? den, som gaar efter, er bedre end den, som gaar for?

METTE. Saa er Hunden og bedre end Herren.

DR. FAUSTUS. Hvad Friherrer angaar, da er der vel ingen, der jo véd, hvad fri er. Den, som fri er, er ikke obligeret til nogen Ting i Verden, og han kan lægge sig paa en Løjebænk og ikke rejse sig sin Livstid. Er det ikke roligt? Jeg befinder, naar jeg dybt eftertænker, at det latinske Baro kommer af det tyske Bär, paa danske: Bjørn; fordi Friherrer har den Frihed, at de kan blive hjemme og forvare Bjørnehuden, som i de Dage tjente i Steden for Sengeklæder.

GREVEN. Hvem banker paa Porten og forstyrrer os?

METTE. Det er gjerne Præsten.

SCENA 4.

De forrige. Peder.

PEDER. Hjem, hjem, Baron! Snart! Her er Djævlen i Gryden.

GREVEN. Raser Drengen?

PEDER. Nej, jeg raser ikke; de ere hjemme at beskrive og vil tage alt det han har.

BARONEN. Hvem?

PEDER. Fiskalen. Han siger, alt det I haver har været Kongens og bør at komme til hannem igjen.

BARONEN. Fiskalen?

PEDER. Ja, Fiskalen! Gaar i Tide! Han har det endnu ej altsammen borte.

BARONEN (ved sig selv). Jeg faar at gaa; mit Hjerte er ganske beklemt. Det er vist nok, jeg har været for dristig. Det skal dog ingen Nød have; jeg faar at smøre.

GREVEN. Han er ganske perplex.

BARONEN. Eders højgrevelige Naade og Excellents, jeg vil hjem at se, hvad paa Færde er. Det maa kanske være en Abus. Paa Timen er jeg her igjen, om de vil have Patients. (Han gaar.)

GREVINDEN. Hvor skal nu gaa til?

GREVEN. Mon den Dreng og være vis paa, det var Fiskalen?

PEDER. Ja vist er det, Eders Naade. Jeg talte selv med hannem. Han sagde, han havde 37 Poster mod Baronen.

GREVEN. Da skal han næp undgaa. Hvad er heri at gjøre?

GREVINDEN. Min Daatter faar han aldrig.

GREVEN. Mens om han kommer os til at give Penge, om vi ikke holder Løfte?

GREVINDEN. Vi ville sige stift nej.

GREVEN. Ih, alle Folk véd, at vi ere her forsamlede at gjøre Bryllup.

GREVINDEN. Det er det værste.

METTE. Se, der véd jeg gode Raad til. I vide, at Junker Skovsgaard elsker Eders Daatter. Lader Præsten, som er her, give dem tilsammen, førend Baronen kommer her igjen, saa mén alle Folk, det er for deres Skyld, at man er her forsamlet, og Baronen betager I hermed Haabet.

GREVINDEN. Det var et godt Raad. Hvad siger du, Daatter?

JOMFRUEN. Ak, min Hjertens Moder, saa bliver jeg ingen Herrestandsperson!

GREVINDEN. Det er bedre at lide vel Frue, end at betle Friherinde. Hvad siger Monsr. Skovsgaard?

SKOVSGAARD. Heller end gjerne, om min Lejlighed var saa, jeg mig kunde gifte.

GREVEN. Se der, Fætter! Jeg forskriver Eder strax en af mine bedste Gaarde med min Daatter, der hør ingen vidtløftig Stil til. Gaar ud og gjører klart. (Greven sætter sig at skrive.) Der er det. I kan selv siden sætte mit grevelig Signet for.

JOMFRUEN. Min Hr. Fader, min Mette og Peder har saa længe lovet hinanden.

GREVEN. Nu, nu, der har du et Brev paa en Bondegaard, fri deres Livstid. Snart ud! der kommer Baronen. Jeg vil holde ham op imidlertid: lad kun Præsten intet gjøre lang Ceremoni.

SCENA 5.

Greven. Baronen.

BARONEN. Har jeg — har jeg ikke holdt mit Løfte? Jeg puster, jeg kan intet tale, for jeg var saa hastig.

GREVEN. Min Hr. Fætter —.

BARONEN. Hvorfore ikke Søn?

GREVEN. Min Hr. Fætter, saadanne Stød giver Verden. Glæder Eder dog, at I haver saa længe haft Middel, at I derved kunde komme i Herrestanden, hvilket er højere at æstimere end mange Tusinde.

BARONEN. Min Hr. Fader, det er ikke saa.

GREVEN. Jo Mænd, Fætter. Jeg agter ikke al Verdsens Rigdom ved den Stand, jeg er kommen udi.

BARONEN. Lader mig tale!

GREVEN. Jeg véd vel, hvad I vil sige. I mener, at Herrestanden hjælper lidet, naar man ikke kan føre den ud. Men om jeg skulde end svelte det hele ganske Aar, da er mig nok, at jeg ikkun én Gang kan sidde øverst.

BARONEN. Maa jeg nu?

GREVEN. Lad dem tage bort, hvad de vil; den Titel, den Titel, den staar fast.

BARONEN. Der har jo ingen taget noget fra mig.

GREVEN. Ja I mener, det staar in sequestro endnu? Mens tror, hvad der disputeres, er nær borte. Mens hvad hjælper det? I haver haft det længe nok, I maa endskjønt engang miste det.

BARONEN. Han gjører mig slet gal, der er intet in sequestro.

GREVEN. Det er lige det samme, det er beskrevet; men det nausét —

BARONEN. Der er heller intet beskreven; der har ingen Fiskal været. Det er kun en Puds, kan jeg tænke, nogle af mine Kammerater har villet gjort mig for Gjækkeri, for der er slet intet om.

GREVEN. Er det vist?

BARONEN. I kan lade forfare.

GREVEN. O, hvad de haver skjæmtet grott med Eder! Det haver voldt, at Eders Brud allerede ved Præsten er given bort til en anden med min Vilje og imod hendes egen. Farvel, takker Eders Venner for hoflig Skjæmt!

BARONEN. Jeg begriber det ikke.

GREVEN. Jeg vel. — Farvel!

(Færdig trykt den 2den Maj 1874.)